

První léta Prozatímního divadla od otevření až do pádu ředitele Liegerta, která jsou obsahem tohoto svazku, tvoří *uzavřený vývojový úsek* první samostatné české scény, která měla být vrcholným politickým a kulturním střediskem našeho národa před velkým Národním divadlem. Na jaře r. 1865 bylo však již jasné, že oba ředitelé, Thomé a Liegert, nespĺnili přání našeho lidu, že se divadlo za jejich vedení nestalo vrcholným národním ústavem, neplnilo své velké národní poslání a nezajišťovalo umělecký růst souboru, který měl v budoucím Národním divadle zvládnout ještě závažnější a větší úkoly. Neruda tehdy cítil, jak dokazují závěrečné stati tohoto svazku, že se „krisí“ uzavírá první období Prozatímního divadla, které bude mít v dějinách našeho divadla vždy zcela zvláštní a velmi zajímavé místo, poněvadž budoucnost musí být nová, lepší, a nesmí opakovat staré chyby. Píše: „Divadlo naše dotrpělo se právě spásné jakési krizi, doufáme, že nejbližší budoucnost bude lepší než celá minulost“ (str. 626). Neruda jako svědomitý hospodář české kultury promýšlí proto znovu základní úkoly českého divadla, připravuje se k dalším zápasům a píše zásadní programovou stať „Jaký význam má pro nás repertoír národní“, kterou za nové divadelní správy začíná nový zápas, a kterou proto právem postavíme do čela třetího svazku jeho divadelních statí. Druhý divadelní svazek zachycuje tedy rozvoj českého divadla od otevření Prozatímního divadla 18. XI. 1862 až do odchodu ředitele Fr. Liegerta koncem června r. 1865, kdy zároveň i zaniká časopis Hlas, v němž byl Neruda divadelním kritikem a feuilletonistou. V létě r. 1865 stává se Neruda divadelním kritikem Národních listů.

Výbor z těchto článků uspořádal Ladislav Quis v druhé řadě Sebraných spisů Jana Nerudy u F. Topiče, díl I—III, r. 1907—1908.

Souborně vydal Nerudovy stati z tohoto období po prvé Mil. Novotný v nakladatelství Kvasničky a Hampla (1924—25). Mil. Novotný rozdělil z edičních důvodů Nerudovy referáty do dvou svazků: „Divadelní studie a referáty II, V Prozatímním I, První období Thoméovo“ a „Divadelní studie a referáty III, V Prozatímním II, Za ředitele Liegerta 1864

až 1865.“ Do těchto svazků pojal však jen Nerudovy divadelní studie a referáty, ne již divadelní feuilletony, které přiřadil k ostatním feuilletonům z tohoto období do svazků „Drobné klepy“, „Feuilletony z let 1863 a 1864“ a „Z Hlasu do Národních listů“.

V Sebraných spisech *shrnujeme všechny Nerudovy stati* o divadle do velkých organických celků, daných vývojem českého divadla i Nerudovy kritické práce. Nerozlišujeme divadelní studie a referáty od divadelních feuilletonů a zařazujeme do tohoto svazku i ty feuilletony, v nichž je divadelní námět sice hlavní, ne však jediný. Chceme, aby edice nese- třela spojitost Nerudova zápasu o české divadlo s ostatními otázkami národního života, zejména s boji politickými a sociálními, i aby vynikla soustavnost a všestrannost Nerudovy kulturní práce, pro niž dovedl takticky podle potřeb doby užívat všech literárních žánrů, které měl k dispozici. Nezařazujeme však Nerudovy beletristické stati z divadelního světa („Divadelní obrázky, I. Muž v profilu, II. Žena dohlážitelka“, Hlas 1865, „U divadelního abonenta“, Čech 1865) a ovšem ani feuilletony, v nichž je divadelní problematika vzhledem k celku méně podstatná.

Nerudovo kritické dílo je roztroušeno *po časopisech*. Když se na podzim r. 1862 otvíralo Prozatímní divadlo, byl již Neruda divadelním kritikem Hlasu (od 1. I. 1862), z něhož odešel do Národních listů až při sloučení Hlasu s Národními listy v červnu 1865. Z Národních listů spadají proto do tohoto svazku jen dvě stati: „Dioskurové Liegert a Wirsing“ a referát o Beerově hře „Struensee“. Neruda však současně psal o divadle i do jiných časopisů: v letech 1863—1864 do Rodinné kroniky, kterou redigoval, a r. 1865 i do Literárních listů. Z tohoto velikého množství materiálu zařadili jsme jen ty divadelní stati, u nichž je Nerudovo autorství jak po stránce *ideové*, tak i *slohové dostatečně prokázáno*. Nezařazovali jsme nepodepsané drobné zprávy a stručná oznámení o změnách v souboru, v divadelní správě, doporučení a ohlášení benefic, kursivy o divadle na venkově a v cizině. Neruda je sice mohl jako poctivý divadelní referent Hlasu a redaktor Rodinné kroniky psát, nemůžeme mu je však průkazně přiřknout. Proto jsme nepřejali z edice Mil. Novotného tyto stati:

„Div. studie a referáty“ II:

- Str. 41 K poměrům divadla prozatímního
- Str. 60 Divadelní novinky
- Str. 91 Benefice pana Kolára mladšího

Str. 148 V engažování členů divadelních ...

Str. 149 V engažování členů divadelních ...

Str. 149 Vedle českého letního divadla ...

„Div. studie a referáty“ III:

Str. 185 Sardouova hra „Les pommes de voisin“

Str. 231 Nový kus Sardouův

Po *prvé* jsou zde otištěny tyto Nerudovy stati:

Str. 31 Včerejší koncert baronesy Weissovy

Str. 66 Abonentí prozatímního divadla

Str. 93—4 Marnotratník

Str. 159 Divadelní ředitelstvo

Str. 285 Včerejší Bohemii ...

Str. 413 Z německého divadla

Str. 422 Z českého divadla

Str. 546 Pan Švanda ze Semčic

Str. 547 České divadlo v Plzni

Str. 561 Sisyfova práce

Str. 602—3 Panu Veckovi ...

Nerudovy divadelní stati otiskujeme s původními názvy, a jen tam, kde je nad Nerudovým textem konvenční časopi-
secké označení rubriky, na př. Divadlo, České divadlo, Proza-
tímní divadlo atp., volíme název vlastní, nejčastěji název di-
vadelní hry. Rozlišení Nerudových a našich názvů je vyzna-
čeno v obsahu. Názvy označené hvězdičkou jsou původní ná-
zvy Nerudovy. Z názvů feuilletonů odstraňujeme z grafických
důvodů závorky.